

Соцький А. М.,¹

*доктор юридичних наук,
професор кафедри державно-правових дисциплін
ПВНЗ «Європейський університет»
м. Київ, Україна*

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Питання реалізації державної освітньої політики та управління освітою в Україні розглядали вітчизняні науковці: Андрущенко В., Атаманчук Г., Бакуменко В., Демченко О., Домбровська С., Каленюк І., Кальниш Ю., Клепко В., Коваль Г., Кремень В., Луговий В., Майборода В., Ніколаєнко С., Протасова Н., Хриков Є., Шульга Н., Щокін Р., Яременко Л. та ін.

На думку Р.Г. Щекіна, публічне адміністрування представляє собою цілеспрямовану взаємодію публічних адміністрацій з юридичними і фізичними особами, діяльність яких направлена на забезпечення реалізації законів й підзаконних актів та виконання частини основних функцій: планування, створення правових, економічних та інших умов для реалізації інтересів учасників взаємодії, розподілу праці, кооперування і координування діяльності, моніторинг результатів [1, с. 34].

Сфера освіти є одним із ключових напрямів реалізації функцій держави та важливим елементом формування людського потенціалу. Ефективне публічне управління в освітній галузі визначає якість розвитку суспільства, конкурентоспроможність економіки та рівень демократизації держави.

В умовах реформування системи державного управління та впровадження принципів децентралізації особливого значення набуває питання перерозподілу повноважень між центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та закладами освіти. Такий підхід забезпечує більшу автономію навчальних закладів, підвищує їхню відповідальність і стимулює розвиток інноваційних форм освітнього менеджменту.

Водночас існують суттєві виклики, серед яких – недостатня узгодженість нормативно-правових актів, слабкий механізм стратегічного планування, а також низький рівень цифрової компетентності управлінських кадрів. Актуальним є питання формування ефективної системи публічного контролю за якістю освітніх послуг і прозорістю використання бюджетних коштів.

¹ Соцький Артур Михайлович

Важливим напрямом подальшого розвитку є інтеграція національної системи освіти у європейський освітній простір на основі принципів належного врядування (good governance), відкритості, підзвітності та інклюзивності. Закон України «Про освіту» [2], а також нормативи Європейського простору вищої освіти (EHEA) закладають фундамент для формування сучасної моделі публічного управління, зорієнтованої на якість, ефективність і суспільну довіру.

Так, у Законі України «Про освіту» (2017) закладено правові основи для побудови системи публічного управління в освіті, орієнтованої на гарантування права на якісну та доступну освіту, автономію закладів, відповідальність керівництва і прозорість діяльності освітніх установ. У ньому формулюються ключові принципи – право на освіту як фундаментальне (ст. 3), забезпечення державою доступності та якості освіти, а також механізми делегування повноважень закладам освіти для реалізації освітніх програм та управлінських рішень. Ці положення створюють нормативну рамку, в якій публічне управління має поєднувати централізований контроль з повноваженнями локальної відповідальності й автономії закладів.

У частині управлінської відповідальності Закон визначає роль й обов'язки керівника закладу освіти, встановлює підстави для внутрішнього самоврядування (учасників освітнього процесу, студентів, батьків тощо) та правові механізми підзвітності. Така нормативна структура створює передумови для впровадження управлінських практик, які поєднують оперативну ефективність (внутрішнє адміністрування) із демократичним залученням стейкхолдерів і контролем з боку суспільства.

Норми EHEA – зокрема «Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area» (ESG) – виступають міжнародним еталоном забезпечення якості, який орієнтує національні системи вищої освіти на прозорі процедури внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості, акредитацію, регулярну оцінку навчальних програм і залучення зацікавлених сторін (студентів, роботодавців, наукової спільноти). ESG (переглянуті у 2015 р.) підкреслюють, що система якості повинна бути інтегрована у стратегії інституцій, бути відкритою для зовнішньої оцінки і сприяти довірі між інституціями, студентами та суспільством загалом [3].

Суміщення національних положень Закону «Про освіту» з вимогами EHEA створює фундамент для сучасної моделі публічного управління, що містить такі взаємопов'язані елементи як:

- інституційна автономія в межах законодавчо визначених повноважень плюс механізми підзвітності;
- системи внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості, сумісні з ESG;

- прозоре управління ресурсами та прийняттям рішень (звітність, відкриті дані, участь стейкхолдерів);
- орієнтація на результат (якість навчання, працевлаштування випускників, наукова продуктивність) та на вимірювані показники ефективності.

Практичні наслідки для публічного управління: по-перше, потрібно посилювати інструменти зовнішнього забезпечення якості (національні агентства, акредитація) у відповідності до ESG; по-друге, удосконалювати внутрішні системи менеджменту закладів (стратегічне планування, управління ризиками, фінансова прозорість); по-третє, розвивати механізми участі студентів і громадськості у процесах управління для підвищення суспільної довіри. Поєднання чіткої законодавчої бази й міжнародних стандартів якості створює умови для управління, яке одночасно є ефективним, відповідальним і легітимним у суспільному вимірі.

Таким чином, удосконалення публічного управління у сфері освіти потребує комплексних змін – від модернізації законодавчої бази до розвитку управлінських компетентностей кадрів і розширення участі громадськості у прийнятті рішень. Це дозволить забезпечити сталий розвиток освітньої системи України та її відповідність європейським стандартам.

Список використаних джерел:

1. Щокін Р. Г. Публічне адміністрування в галузі освіти: стан наукових досліджень. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. Випуск 47. Том 3. С. 28–31.
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38–39. ст. 380 URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), ухвалено Міністерською конференцією в Єревані, 14–15 травня 2015 р. URL. https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf